

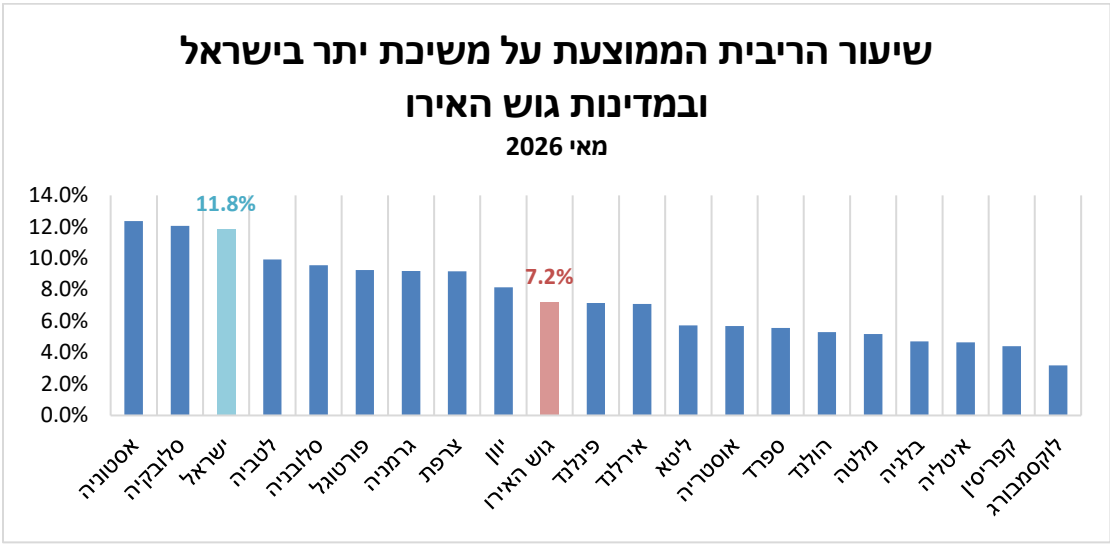
המינוס הישראלי: אשראי יקר שהפך לברירת מחדל

תקציר פרק משיכת היתר, הדוח הלאומי למצב החובות בישראל 2026

משיכת יתר היא מוצר אשראי לגיטימי ויעיל כאשר היא משמשת לגישור קצר על פער תזרימי. **בישראל היא הפכה, עבור חלק ניכר ממשקי הבית, למקור אשראי מתמשך, יקר ובלתי שקוף.** הכשל אינו נובע רק מגובה הריבית אלא ממבנה שוק ומסגרת רגולטורית המאפשרים לצרוך אשראי **בהסכמה שבשתיקה**, בלי נקודת החלטה ברורה ובלי מנגנון שמפסיק שימוש כרוני.

ישראל חריגה פעמיים: המינוס יקר במיוחד, ובכל זאת השימוש בו גבוה

הריבית הממוצעת על משיכת יתר בישראל עמדה במאי 2026 על **11.8%** לעומת **7.2%** בממוצע בגוש האירו. במקביל, היקף האשראי במשיכת יתר ובאשראי מתגלגל בישראל הגיע ב־2025 ל־**0.8% מהתמ"ג**, לעומת **0.6%** ב־2022, והוא גבוה מהממוצע בגוש האירו. ישראל משלבת אפוא באופן חריג מחיר גבוה עם שימוש נרחב באשראי מסוג זה.

מקור: עיבוד חוקרי דף חדש לנתוני בנק ישראל ו-ECB Data Portal.

העלות למשקי הבית. היקף משיכת היתר של הציבור עומד בשנים האחרונות על כ־10 מיליארד ש"ח, והכנסות הבנקים מריבית בגינה על כ־1.1 מיליארד ש"ח בשנה. התאמת הריבית לממוצע בגוש האירו הייתה חוסכת למשקי הבית כ־400 מיליון ש"ח בשנה. יותר ממחצית החשבונות שהיו במשיכת יתר בדצמבר 2022 שהו בה שנה לפחות ברציפות (מינוס כרוני). חשבון במינוס כרוני נשא בממוצע יתרת חובה של כ־14,500 ש"ח בחודש, שמשמעותה תשלום שנתי של כ־2,000 ש"ח על ריבית בלבד.

הכשל לא רק במחיר. הוא נמצא גם בברירת המחדל. בניגוד להלוואה, המחייבת את הלקוח לקבל החלטה אקטיבית ולבחון את תנאי האשראי, משיכת יתר יכולה להיווצר ולהימשך כחלק מההתנהלות השוטפת בחשבון. בישראל הלקוח אינו מקבל התראה מקדימה על עצם הכניסה למינוס ועל עלותה, הריבית משתנה בהתאם לעומק החוב, הבנק יכול להגדיל מסגרת באופן חד־צדדי, ואין חובה לזהות ולהתערב כאשר לקוח נשאר במינוס לאורך זמן.

בבריטניה, בצרפת ובחוקיקה החדשה של האיחוד האירופי המגמה היא הפוכה: מעבר להסכמה אקטיבית, יידוע בזמן אמת, תמחור פשוט יותר והתערבות בשימוש ממושך. בצרפת, משיכת יתר הנמשכת מעבר לשלושה חודשים מחייבת את הבנק להציע ללקוח מוצר אשראי מוסדר. בבריטניה, לאחר רפורמה שכללה התראות, פישוט התמחור וטיפול בשימוש חוזר, מספר הלקוחות שהיו במינוס בכל חודש לאורך השנה ירד מכ־7.2 מיליון לכ־5.2 מיליון, ועלות האשראי לציבור ירדה בכמיליארד ליש"ט.

ארבעה שינויים נדרשים בישראל

- 1. **יידוע בזמן אמת:** התראה לפני הכניסה למשיכת יתר ובעת הכניסה אליה, הצגת הריבית והעלות הצפויה ודיווח חודשי נפרד על העלות בפועל.
- 2. **תמחור פשוט ושקוף:** שיעור ריבית שנתי אחיד וגלוי, ללא מדרגות ריבית המשתנות עם עומק החוב.
- 3. **הסכמה אקטיבית להגדלת החוב:** איסור על הגדלת מסגרת חד־צדדית והתראה לפני ובעת חריגה ממנה.
- 4. **טיפול במינוס כרוני:** חיוב הבנקים לזהות שימוש ממושך, לפנות ללקוח ולהציע חלופות אשראי זולות ומוסדרות ובמקרים המתאימים ייעוץ חוב ושיקום כלכלי.

העיקרון המנחה פשוט: משיכת יתר צריכה לחזור לתפקידה המקורי כמכשיר גישור קצר־טווח. כשהיא הופכת לחוב ממושך, האחריות המערכתית אינה יכולה להסתכם בגילוי בדיעבד. נדרשים זיהוי, התערבות והעברת הלקוח ממגננון אשראי פסיבי ויקר למסלול מוסדר ובר־קיימא.

פרק שני – משיכת יתר (אוברדרפט) בישראל

חובות בחשבון העו"ש

חשבון העו"ש (עובר ושב) הוא החשבון הבנקאי המרכזי של משק הבית, שאליו נכנסות הכנסות וממנו משולמות ההוצאות, דרכו מנהלים הוצאות קבע ומשתמשים בכרטיסי אשראי וצ'קים. כניסה לחוב במסגרת העו"ש מתאפיינת לרוב בשני שלבים:

בשלב הראשון - חוב משיכת יתר (Overdraft): יתרה שלילית בחשבון העו"ש של משק הבית כאשר יתרת ההוצאות עולה על הכספים הזמינים בחשבון. לרוב, חשבונות הבנק בישראל כוללים מסגרת אשראי כ"ברירת מחדל" בפתיחת החשבון, המאפשרת למשק הבית להמשיך ולמשוך כסף גם כאשר החשבון נמצא במשיכת יתר תמורת תשלום ריבית על החוב.

בשלב השני - פריצת מסגרת האשראי: משק הבית מושך כספים מעבר למסגרת האשראי שאושרה לו על ידי הבנק. במצב זה, הבנק נדרש לקבל החלטה האם להרחיב את המסגרת ולאפשר הגדלה נוספת של החוב, או להפסיק את מתן האשראי.¹

נציין כבר בפתיח הדברים כי הנורמה המקובלת בבנקים בישראל במקרים של חריגה ממסגרת אשראי היא הגדלה "אוטומטית" של המסגרת, מה שעלול להוביל לקוחות להעמקת החוב, במקום לטיפול "עומק" בקושי התזרימי, ומשם – לנטילת הלוואות נוספות ולסחרור חובות – על כך נרחיב בפרקים הבאים.

בפרק זה נבחן את שוק משיכת היתר בישראל בהשוואה למדינות אירופה: נציג את היקף השימוש והריבית של משיכת יתר בישראל ובהשוואה בינלאומית, נאמוד את החיסכון הפוטנציאלי לציבור, ונבחן את ההסדרה בישראל ובאיחוד האירופי. לאחר מכן, נבחן כיצד הפערים בין המסגרות הרגולטוריות משפיעים על צרכנים בישראל. החלק האחרון יתמקד בהצעות מדיניות.

1. מנגנונים המעודדים כניסה לחובות עו"ש

השימוש במשיכת יתר קשור במידה רבה לשימוש בכרטיסי אשראי. כפי שהצגנו בפרק הראשון, ישנה עלייה חדה בהיקף החובות ובמספר כרטיסי אשראי. במקרים רבים, חובות אלו מתורגמים ישירות גם לחובות עו"ש, שכן החיובים בכרטיסי האשראי יורדים מחשבון העו"ש.

כיום, למשק בית בישראל יש בממוצע כ־4.1 כרטיסי אשראי פעילים, כ־1.6 מהם חוץ־בנקאיים וכ־2.5 בנקאיים. בעשור האחרון גדל מספר כרטיסי האשראי שבידי משקי הבית בכ־30%, בעיקר בשל גידול של כ־74% במספר הכרטיסים החוץ־בנקאיים, לעומת כ־11% בכרטיסים הבנקאיים.

ריבוי כרטיסי האשראי עשוי להעניק למשקי הבית גמישות ויתרונות, למשל באמצעות הגדלת מסגרת האשראי הכוללת או פיזור מועדי החיוב. עם זאת, הוא גם עלול להקשות על ניהול שוטף של ההוצאות וההתחייבויות. בפרט, כרטיסי האשראי החוץ-בנקאיים, אשר אינם מסונכרנים עם חשבון העו"ש שבו מתנהלים הכספים. כך, היתרה המוצגת בחשבון באתר או באפליקציה אינה משקפת בהכרח את מלוא ההתחייבויות העתידיות של משק הבית. בנוסף, מועדי החיוב של כרטיסי האשראי השונים אינם בהכרח זהים, דבר שעלול להקשות עוד יותר על משקי הבית לעקוב אחר תזרים ההוצאות וההתחייבויות העתידיות.

כתוצאה מכך, משק הבית עלול לסבור כי עומד לרשותו סכום גבוה יותר מזה שיהיה זמין לו בפועל לאחר חיובי כרטיסי האשראי. כדי לקבל תמונה מלאה של מצבו הפיננסי, משק הבית נדרש להביא בחשבון את היתרה בחשבון העו"ש לצד החיובים העתידיים בכל כרטיסי האשראי שברשותו. בהיעדר מידע ברור ופשוט, עלול להיווצר מצב שבו חיובי האשראי יורדים מהחשבון ומכניסים את משק הבית למשיכת יתר וליצור עלות ריבית שלא הייתה חלק מההחלטה המקורית על ביצוע הרכישה. במובן זה, פער בין התמונה הפיננסית שהלקוח רואה בזמן אמת לבין התחייבויותיו בפועל עלול להפוך הוצאה שוטפת לחוב יקר.

מחקר נרחב שנערך בבריטניה מצא כי שליחת התראות בזמן אמת על כניסה למשיכת יתר הפחיתה את היקף פעילות שלה בשיעור של 17% עד 19%.² ממצא זה ממחיש את החשיבות של הנגשת מידע ללקוחות בזמן אמת, כאשר הצרכן מודע לכך שהוא עומד להיכנס לחוב, הוא עשוי להתאים את התנהלותו ולמנוע את החוב ואת עלויות הריבית הנלוות אליו. לכן, במקרים רבים צמצום פערי המידע יכול להביא להתנהלות כלכלית נבונה וחסכון משמעותי בהוצאות על ריבית.

בהקשר הישראלי, הגידול בשימוש בכרטיסי אשראי נדחים ובריבוי כרטיסי אשראי כולל כרטיסי אשראי חוץ בנקאיים, עלול להקשות עוד יותר על משקי הבית לעקוב אחר התחייבויותיהם, ובכך לתרום לעלייה במשקי הבית שנמצאים במשיכת יתר.

מנגנון נוסף עשוי לבוע מהפער בין מועד קבלת ההכנסה לבין מועד ביצוע ההוצאות. מחקר שבוצע באיסלנד מצא כי אנשים מגדילים באופן משמעותי את הוצאותיהם מיד לאחר קבלת המשכורת, ללא קשר להיקף הכספים הזמינים להם בפועל או לקיומו של חוב משיכת יתר.³² כלומר, עצם הופעת המשכורת בחשבון עשויה להיתפס כאיתות לכך שניתן להגדיל את ההוצאה, גם כאשר קיימות התחייבויות עתידיות שטרם נוכו מהחשבון.

ממצא מעניין במיוחד הוא שגם בקרב משקי בית שהחזיקו חיסכון נזיל ובמקביל היו במשיכת יתר, נמצאה עלייה בהיקף משיכת היתר לאחר קבלת המשכורת. כלומר, גם כאשר למשק הבית הייתה אפשרות לכסות את החוב באמצעות החיסכון, ברירת המחדל ההתנהגותית לא הייתה בהכרח

להשתמש בחיסכון, אלא להמשיך ולהחזיק במשיכת יתר הנושאת ריבית. ממצא זה ממחיש כי הכניסה וההישארות במשיכת יתר אינן נובעות תמיד ממחסור אמיתי במקורות כספיים, אלא עשויות להיות מושפעות גם מאופן הצגת המידע ומברירות המחדל שבהן מתנהל חשבון העו"ש.

המלצות:

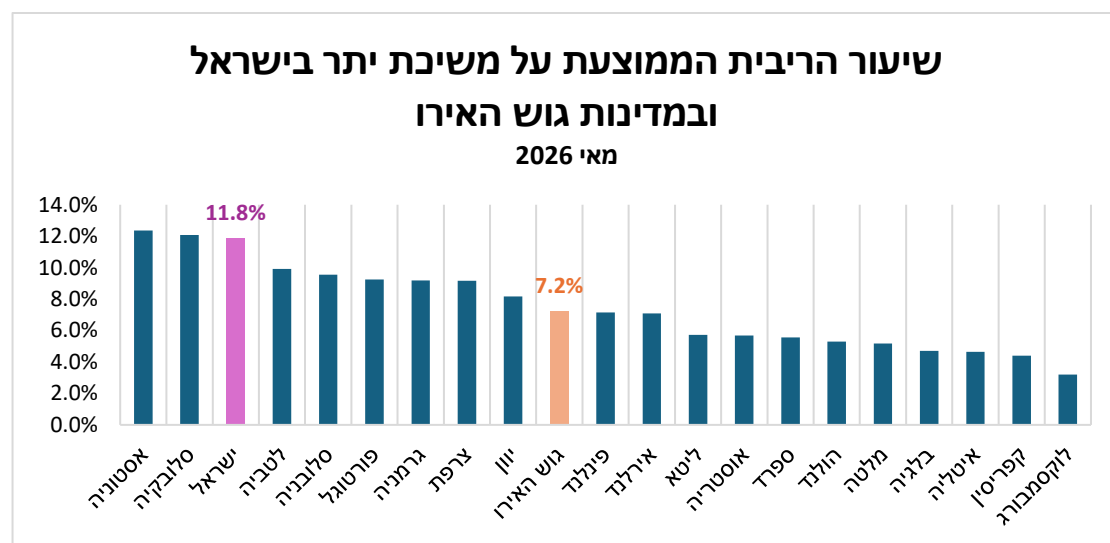
יצירת שלוש ברירות מחדל חדשות:

- א. אם הלקוח לא בחר אחרת, יהיה לו תאריך חיוב אחד לכל כרטיסי האשראי.
- ב. אם הלקוח לא בחר אחרת, הבנק יזהה את מועד קבלת המשכורת ויקבע את מועד חיוב החשבון ליום שלאחר קבלת המשכורת.
- ג. בכניסה לאפליקציה ולאתר בנקאי הבנק יציג בכל עת את סכום היתרה הפנוי לאחר החיובים הנדחים (כולל אשראי חוץ בנקאי) והוראות הקבע.

2. משיכת יתר בישראל בהשוואה לאירופה

כדי לבחון את שוק משיכת היתר, בחנו את גובה הריבית, היקף האשראי שניתן במסגרתו והיקף החשבונות במשיכת יתר בהשוואה למדינות גוש האירו.

שיעור הריבית הממוצעת שאינו בחריגה על משיכת יתר בישראל עומד על 11.8%. לעומת זאת, שיעור הריבית הממוצעת בגוש האירו עומד על 7.2% בלבד. למעשה, למעט שתי מדינות, הריבית בישראל נחשבת לגבוהה ביותר בהשוואה לריבית הנהוגה במדינות גוש האירו.

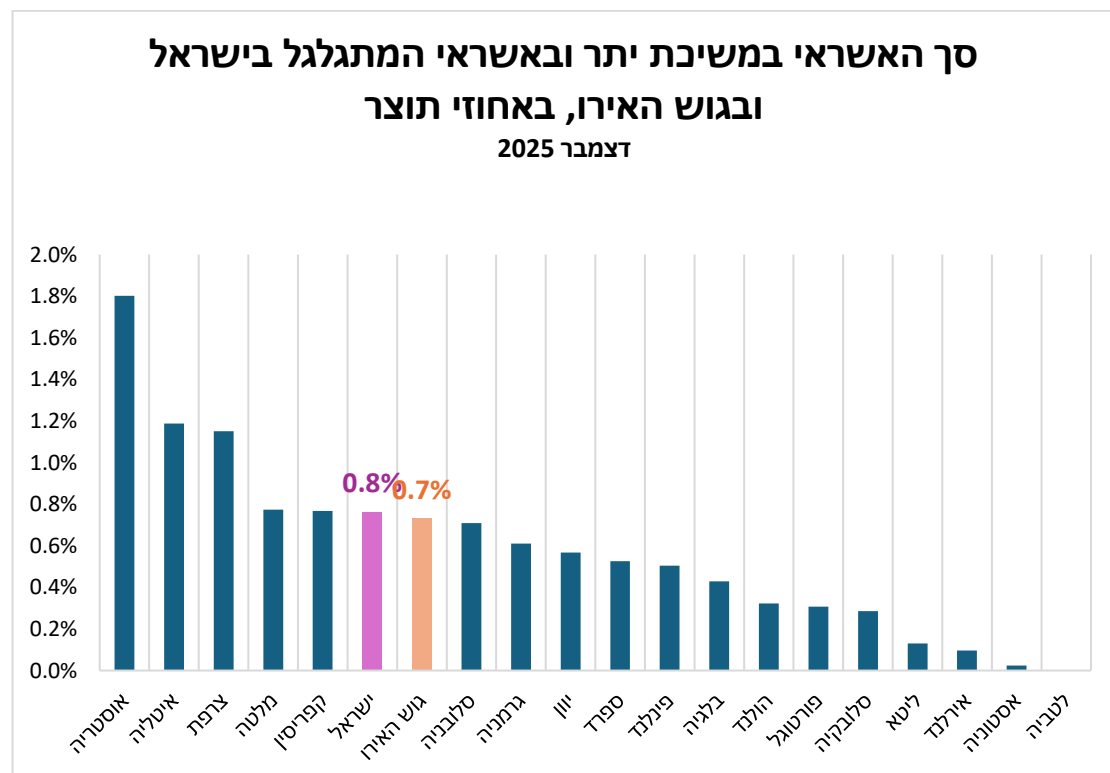

מקור: עיבוד חוקרי דף חדש לנתוני בנק ישראל ו-ECB Data Portal.

התרשים הבא בוחן את היקף האשראי שניתן במסגרת משיכת יתר ובאשראי מתגלגל למשקי בית בישראל ובמדינות גוש האירו, נכון לדצמבר 2025, כשיעור מהתמ"ג. מהנתונים עולה כי היקף האשראי שניתן בישראל עומד על 0.8% מהתמ"ג, שיעור הגבוה מזה של מרבית מדינות גוש האירו ומהממוצע בגוש האירו.⁹ בנוסף, בשנים האחרונות גדל היקף האשראי במשיכת יתר בישראל ביחס לתמ"ג, מ-0.6% בשנת 2022 ל-0.8% ב-2025.¹⁰

יש קשר שלילי בין היקף האשראי במשיכת יתר לבין הריבית - ככל שהריבית גבוהה יותר, היקף האשראי מסוג זה נוטה להיות נמוך יותר. יכול להיות מספר הסברים לקשר זה. ראשית, ריבית גבוהה מגדילה את עלות החוב ואת הנטל הכרוך בו, ולכן מפחיתה את התמריץ של משקי הבית להשתמש במשיכת יתר ולהפוך אותה לפחות אטרקטיבית כמקור אשראי. שנית, ייתכן שהפער קשור גם להבדלים בין המדינות מבחינות הגבלות רגולטוריות על כניסה למשיכת יתר ולשימוש כרוני בה.

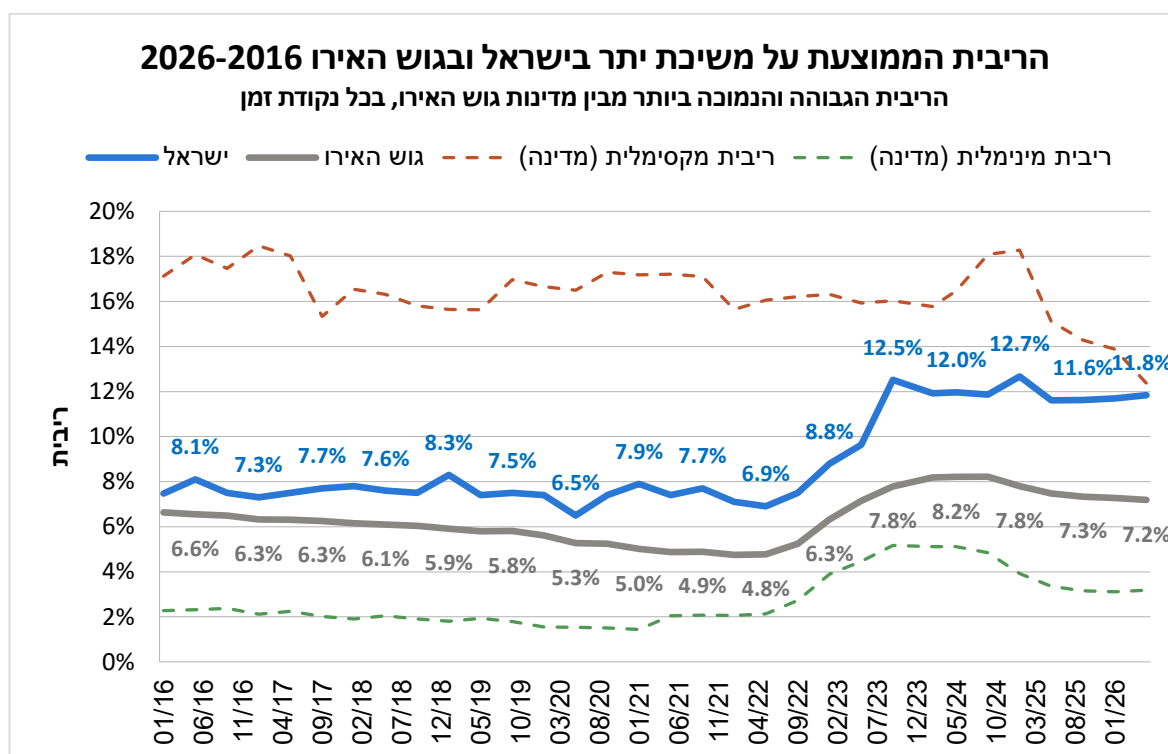
כך, אסטוניה, סלובקיה ולטביה, שבהן הריבית על משיכת יתר היא מהגבוהות בגוש האירו, מציגות היקפי אשראי נמוכים יחסית. ישראל, לעומת זאת, היא חריגה - לצד ריבית משיכת יתר גבוהה במיוחד, היקף האשראי במשיכת יתר ובאשראי מתגלגל גבוה יחסית למדינות גוש האירו. הדבר עשוי להעיד כי בישראל קיימים גורמים נוספים המעודדים שימוש באפיק זה, למרות הנטל הגבוה הכרוך בו.

מקור: עיבוד חוקרי דף חדש לנתוני בנק ישראל ו-ECB Data Portal.

בישראל הריבית על משיכת יתר גבוהה באופן משמעותי בהשוואה לגוש האירו והיקף האשראי במשיכת יתר (ביחס לתמ"ג) גדול יותר.

התרשים הבא מציג את הריבית הממוצעת על משיכת יתר בישראל ובגוש האירו בין ינואר 2016 למאי 2026, לצד הריבית המינימלית והמקסימלית במדינות גוש האירו. ניתן לראות כי לאורך כל התקופה הריבית על משיכת יתר בישראל הייתה גבוהה באופן עקבי מהממוצע בגוש האירו. העלייה החדה בריביות בשנים 2022–2023 משקפת את מחזור העלאות הריבית הגלובלי שנועד להתמודד עם גל האינפלציה שלאחר הקורונה, כאשר בשנתיים האחרונות הריבית על משיכת יתר בישראל התקרבה לרף העליון של הריביות במדינות גוש האירו.

מקור: עיבוד חוקרי דף חדש לנתוני בנק ישראל ו-ECB Data Portal.

הפער בין ריבית בנק ישראל לריבית הבנק המרכזי האירופי יכול להסביר רק חלק קטן מהפער בריבית על משיכת יתר בין ישראל לגוש האירו. חלק ניכר מהפער נובע ממרווח אשראי בנקאי גבוה יותר בישראל.¹¹ בהתאם, הבנקים בישראל מפיקים הכנסות גבוהות יותר ממשיכת יתר ביחס למקביליהם באירופה – הן בשל הריבית הגבוהה והן נוכח היקף השימוש באפיק זה.

יתרה מכך, כאשר בוחנים את המרווח בין הריבית על משיכת יתר לבין הריבית על אשראי צרכני, מתקבל פער משמעותי בין ישראל לגוש האירו. בישראל משיכת יתר מתומחרת בריבית גבוהה משמעותית מזו הנגבית על אשראי צרכני, בעוד שבגוש האירו הריבית בשתי החלופות דומה יחסית.

פער זה מעיד על תמחור יקר במיוחד של משיכת יתר בישראל ביחס לחלופות האשראי הקיימות, בהשוואה למדינות מפותחות אחרות. אחד ההסברים האפשריים הוא הבדלים במידת התחרות וביכולת של הלקוחות להשוות ולעבור בין מקורות אשראי. בשוק האשראי הצרכני פועלים מספר רב יותר של גופים, ובהם שחקנים חוץ־בנקאיים (לדוגמה, חברות כרטיסי האשראי, מוסדיים ועוד), המציעים חלופה לאשראי הבנקאי. תחרות זו עשויה להפעיל לחץ על מחירי האשראי הצרכני.

לעומת זאת, משיכת יתר היא מסגרת אשראי הניתנת בתוך חשבון העו"ש, ולכן היא ניתנת במסגרת המערכת הבנקאית בלבד. התחרות על הלקוח בשוק זה היא, למעשה, בעיקר בין הבנקים, בעוד שבשוק האשראי הצרכני קיימת תחרות רחבה יותר. ההבדל במבנה השווקים עשוי להפחית את הלחץ התחרותי על מחיר משיכת יתר ולתרום לפערי הריבית בינה לבין אשראי צרכני.

בנוסף, המסגרת הרגולטורית בישראל אינה מגבילה במידה מספקת את התמחור ואת האפשרות לשימוש ממושך במשיכת יתר, ולכן מאפשרת את שימורה במקור אשראי לאורך זמן, גם כאשר קיימות חלופות אשראי אחרות וזולות יותר.

מאי 2026	ריבית על משיכת יתר	ריבית על אשראי צרכני	מרווח בנקאי
ישראל	11.8%	8.6%	3.2 נקודות אחוז
ממוצע גוש האירו	7.2%	7.6%	0.4- נקודות אחוז

מקור: עיבוד חוקרי דף חדש לנתוני בנק ישראל ו-ECB Data Portal.

3. המרוויחים מעלות משיכת יתר בישראל

בשונה מהלוואות ייעודיות או מאשראי באמצעות כרטיסי אשראי, שבהם לנותן האשראי עשוי להיות מידע חלקי בלבד על מצבו הפיננסי של הלווה, בחובות עו"ש הבנק מחזיק במידע רחב וזמין על התנהלותו הפיננסית השוטפת של משק הבית. הבנק מכיר את היסטוריית החשבון, את היקף ההכנסות וההוצאות, את פעילות האשראי ואף במקרים רבים גם מידע על נכסים והתחייבויות נוספים. מידע זה מאפשר לבנק להעריך ולתמחר את סיכון האשראי באופן מדויק יותר. למרות יתרון המידע של הבנק ויכולתו להעריך את סיכון האשראי, הריבית על משיכת יתר גבוהה ביחס לחלופות הלוואה אחרות.

סביר כי חלק מהפער בין הריבית על משיכת יתר לבין הריבית על אשראי צרכני נובע, בין היתר, מהנגישות הגבוהה של משיכת יתר. בניגוד להלוואה צרכנית, השימוש במשיכת יתר אינו מחייב את

הלקוח לבצע פעולה אקטיבית בכל פעם שהוא נזקק לאשראי, או לברר את עלויות האשראי, ולכן הוא חוסך זמן ועלויות הכרוכות בנטילת הלוואה ומאפשר גמישות רבה בניהול תזרים המזומנים. יתרון זה משמעותי במיוחד כאשר מדובר בצורך קצר וזמני באשראי.

עם זאת, הנגישות הגבוהה של ערוץ זה עלולה גם להוביל לשימוש ממושך במשיכת יתר, ובכך להפוך כלי שנועד לספק גמישות זמנית למקור אשראי קבוע. לפי נתוני מאגר נתוני האשראי, נכון לדצמבר 2022, **יותר ממחצית מחשבונות העו"ש שהיו במשיכת יתר היו במשיכת יתר כרונית** - כלומר, משיכת יתר שנמשכת שנה לפחות ברציפות.³³ נתונים אלה מצביעים על כך שהשימוש במשיכת יתר אינו משמש רק לצורך גישור קצר על פני פערי תזרים, אלא גם כמקור אשראי מתמשך עבור חלק משמעותי ממשקי הבית.

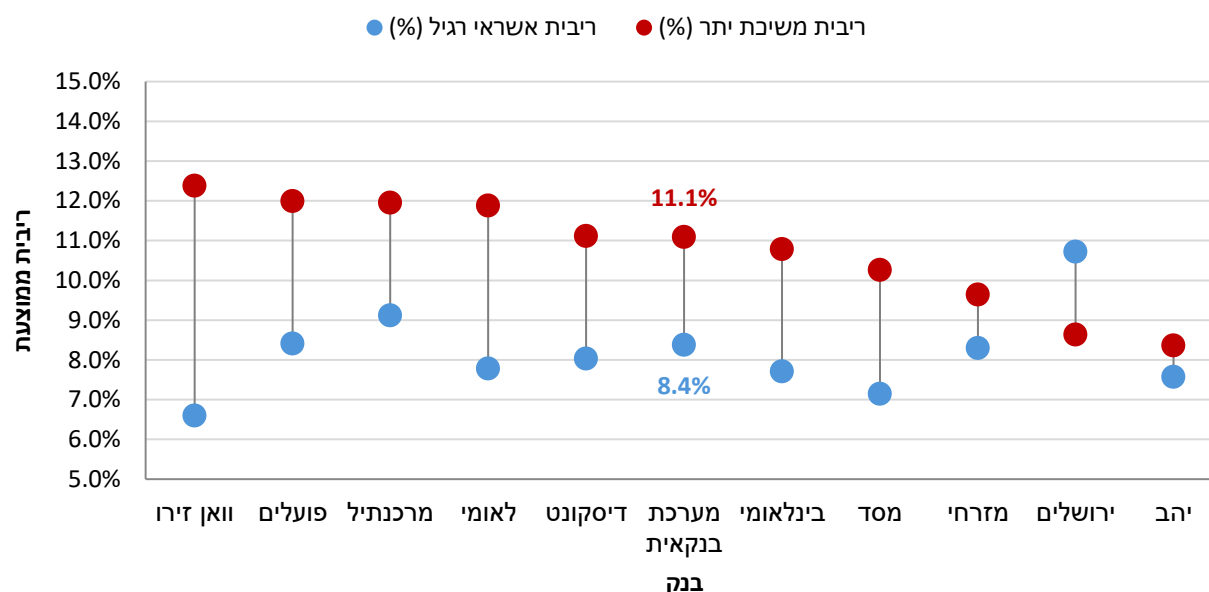
השימוש במשיכת יתר כשלעצמו אינו בעיה, שכן הוא מספק ללקוחות גמישות ויכול לחסוך זמן ועלויות כאשר השימוש בו קצר. האתגר הוא לוודא שנוחות זו אינה מובילה לשימוש ממושך באשראי יקר, או לפיתוח תלות לא רצויה באשראי, שעלולה להוביל להעמקת ההסתבכות הכלכלית.

התרשים הבא בוחן את הריביות על אשראי הניתן למשקי הבית על ידי הבנקים השונים בישראל, ומבחין בין הריבית הממוצעת על אשראי בריבית משתנה ולא צמודה לבין הריבית הממוצעת על משיכת יתר שאינה בחריגה. מהתרשים ניתן לראות כי הריבית הממוצעת על משיכת יתר גבוהה באופן משמעותי בהשוואה לריבית אשראי בכל הבנקים, למעט בנק יאהב, שבו הפער בין שתי החלופות קטן יחסית. בממוצע במערכת הבנקאית, הריבית על אשראי עומדת על 8.4%, לעומת 11.1% על משיכת יתר.

הגברת התחרות בין הבנקים עשויה לצמצם את פערי המחירים. כך למשל, בנק ירושלים מציע ריבית משיכת יתר נמוכה יחסית בהשוואה לריבית אשראי רגיל. קיומם של בנקים המציעים תנאים אטרקטיביים יותר עשוי להפעיל לחץ תחרותי על יתר הבנקים ולהוביל לאורך זמן לירידה בריביות משיכת היתר במערכת כולה.

ריבית אשראי מול ריבית משיכת יתר שאינה בחריגה, לפי בנק

יוני 2026

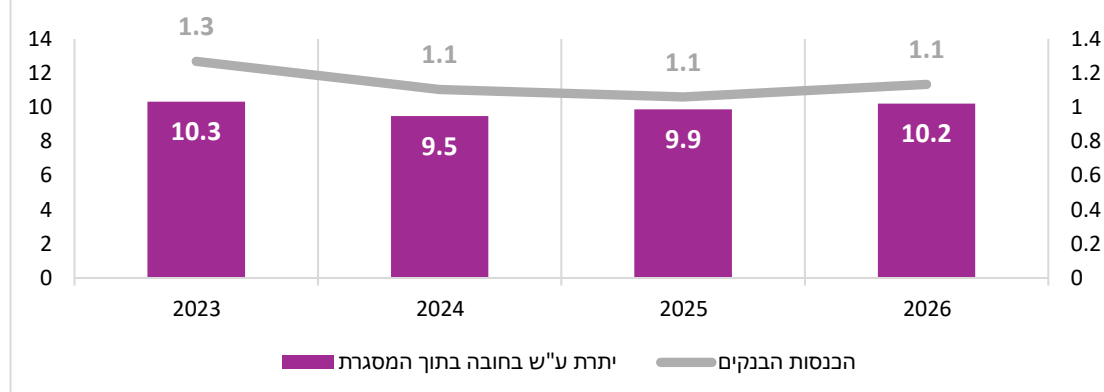

מקור: עיבוד חוקרי דף חדש לנתוני בנק ישראל.

התרשים הבא בוחן את היקף הכספים והכנסות הבנקים ממשיכת יתר בתוך המסגרת במהלך השנים האחרונות. מהנתונים עולה כי סך היקף הכספים במשיכת יתר של הציבור עומד סביב 10 מיליארד שקלים בשנים האחרונות.⁵ הכנסות הבנקים מהריבית על משיכת יתר עומד על סביב 1.1 מיליארד שקלים. נתון שנשאר יציב ללא קשר לשינויי הריבית.

היקף הכספים והכנסות הבנקים ממשיכת יתר בתוך

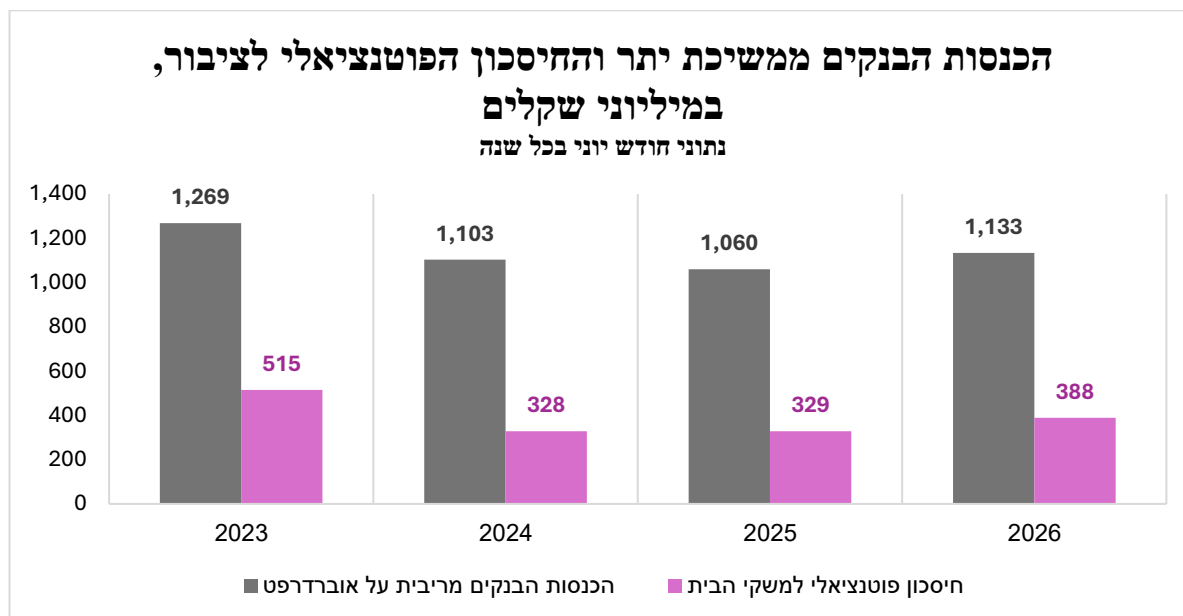
המסגרת במיליארדי שקלים

מקור: עיבוד חוקרי דף חדש לנתוני בנק ישראל.

הכנסות הבנקים מריבית על משיכת יתר במסגרת האשראי עומדות על מעט יותר ממיליארד שקל. כדי להמחיש את עלות הגבוהה של משיכת היתר לציבור הישראלי, ניתן לבחון תרחיש חלופי

שבו הציבור בישראל היה נהנה מריבית דומה לזו הנהוגה בממוצע בגוש האירו. בתרחיש כזה, על אותו היקף אשראי, משקי הבית הישראליים היו חוסכים כמעט 400 מיליון שקל בשנה והכנסות הבנקים ממשיכת יתר היו נשחקות כמעט יותר משליש מהמצב כיום.¹²

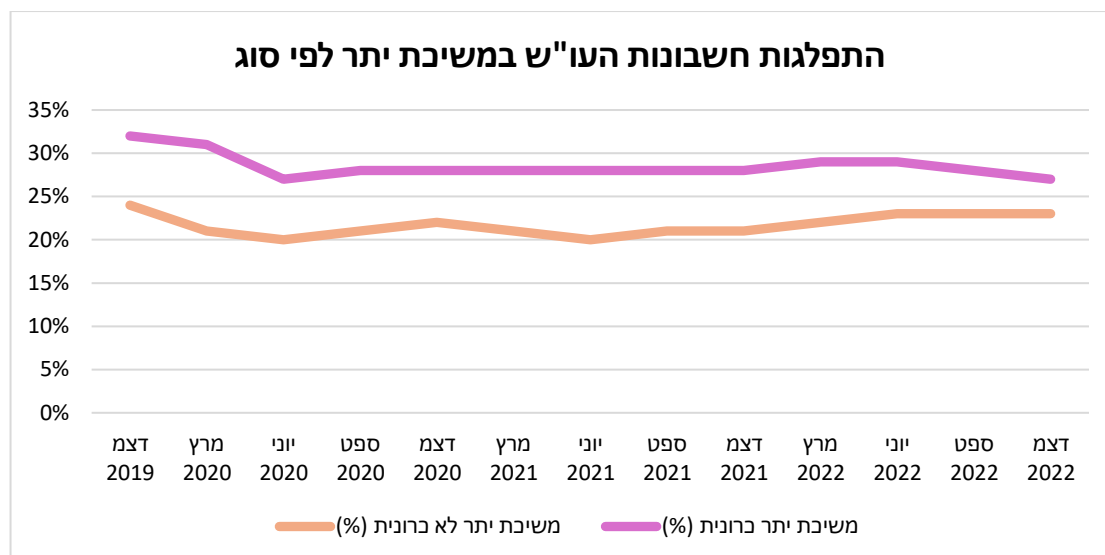

מקור: עיבוד חוקרי דף חדש לנתוני בנק ישראל ו-ECB Data Portal.

4. המפסידים מעלות משיכת יתר בישראל

בכלל, משיכת יתר יכולה להיות פתרון יעיל לטווח קצר. היא מאפשרת ללקוח לקבל אשראי באופן מיידי וישירות לחשבון, בלי לעבור תהליך נפרד של בקשת הלוואה, ובכך לחסוך בזמן ובהתעסקות בירוקרטית. עם זאת, בישראל יש יותר חשבונות שנמצאים במשיכת יתר כרונית (שנה ומעלה) מאשר חשבונות שמשתמשים במשיכת יתר לטווח קצר. 27% מהחשבונות שהו במשיכת יתר במשך שנה לפחות.¹ משמעות הדבר היא שבחלק גדול מהמקרים משיכת היתר אינה משמשת כפתרון אשראי קצר-טווח, אלא הופכת להלוואה ארוכת-טווח ויקרה, שעליה הלקוח משלם ריבית גבוהה במיוחד ביחס לחלופות האשראי הקיימות.

¹ דיווח לוועדת הכלכלה בהתאם לסעיף 113 לחוק נתוני אשראי, התשע"ו-2016, אפריל 2024.

מקור: עיבוד חוקרי דף חדש, בנק ישראל – מערכת נתוני אשראי, דיווח לוועדת הכלכלה 2025

מטריד עוד יותר הוא היקף החוב של החשבונות הנמצאים במשיכת יתר. במקרים רבים לא מדובר בחוב קטן וזמני, אלא בחובות של עשרות אלפי שקלים. כלומר, מי שנמצא במשיכת יתר כרונית אינו רק משתמש במסגרת אשראי קטנה לצורך גישור קצר־טווח, אלא מחזיק לאורך זמן בחוב משמעותי.

על בסיס נתונים אלה, ניתן להעריך כי חשבון כרוני, כלומר חשבון הנמצא במשיכת יתר לאורך לפחות שנה ברציפות, נמצא במשיכת יתר של כ־14.5 אלף שקלים בממוצע בכל חודש. על חוב בהיקף כזה, הלקוח משלם בשנה קרוב ל-2,000 שקלים רק על הריבית בגין משיכת היתר.² מדובר בהוצאה משמעותית עבור משקי בית, במיוחד כאשר החוב נמשך לאורך שנים רבות.

5. אסדרת משיכת יתר בישראל ובאיחוד האירופי

בחלק זה נציג כיצד המודל הרגולטורי של בנק ישראל מעודד את השימוש במשיכת יתר. נציג אילו צעדים רגולטורים אחרים באירופה פועלים כדי לצמצם את השימוש בכלי זה.

מנקודת מבטו של הלווה, לחוב הנובע ממשיכת יתר יש שני חסרונות מרכזיים:

חסרון כלכלי: הריבית על משיכת היתר בחשבון העו"ש יקרה ביחס לרוב חלופות אשראי אחרות, כגון הלוואה לזמן קצוב. בנוסף, ככל שיתרת החוב גדלה, משתנה גם שיעור הריבית החל על החוב. מנגנון זה נובע מכך שככל שעולה החוב, הסיכון של החייב גם עלול לעלות, ולכן המלווה מתמחר את ההלוואה ביוקר. דבר זה מייצר מדרגות ריבית בתוך משיכת היתר. מדרגות החוב מקשות על משקי הבית להבין את עלות האשראי בפועל, וכמה הם ישלמו בסוף החודש עבור הריבית על משיכת יתר.

² בנק ישראל, דיווח לוועדת הכלכלה לפי סעיף 113 לחוק נתוני אשראי, אפריל 2025. יצוין כי עפ"י מקורות מסוימים עומדת הריבית על המינוס על כ-12% וייתכן שנתוני הדיווח של מאגר נתוני אשראי מגלם גם חיוב בריבית פיגורים.

לפיכך, הסתמכות ממושכת על משיכת יתר היא פתרון אשראי יקר ולא יעיל עבור משק הבית, שהעלות שלו אף עשויה להיות קשה לתכנון מראש, לחישוב ולהערכה.

חסרון התנהגותי: בשונה מהלוואה רגילה, משיכת יתר אינה תמיד נתפסת כחוב פיננסי נפרד, אלא כחלק מההתנהלות השוטפת בחשבון הבנק. מצב זה עשוי להפחית את המודעות של חלק מהצרכנים לכך שהם צורכים אשראי יקר, ולהקשות עליהם להעריך את היקף החוב ועלותו. חיסרון זה מנוצל על ידי הבנק. מחקרים מצביעים על כך שמשיכת יתר עשויה לשמש את הבנקים כמנגנון המאפשר גביית הכנסות מלקוחות שאינם תמיד מודעים לכך שהם בכלל צורכים אשראי כשהם במשיכת יתר, וכן לעלותו ולמשמעות של הסתמכות מתמשכת עליו.⁴

שני חסרונות אלו יוצרים פער בין המידע המצוי בידי הבנק לבין מודעות הלקוח לעלות האשראי. הבנק מחזיק במידע שוטף על מצב החשבון ועל השימוש במסגרת האשראי, בעוד שהלקוח עשוי שלא להיות מודע במידה מספקת לעלות האשראי ולמשמעות של הסתמכות מתמשכת על משיכת יתר, ולכן הציפייה שבשוק כזה יבנה מודל רגולטורי שימנע את חסמי המידע המובנים בין הבנק ללקוח, ויצור ברירות מחדל שיגנו על הצרכנים.

במשיכת יתר מתקיים מנגנון "**הסכמה שבשתיקה**" - ברירת המחדל היא שהלקוח יכול להיכנס לחוב ללא צורך בפעולה אקטיבית או בבקשה מפורשת בכל פעם שהאשראי נצרך. זאת בשונה מהלוואה רגילה בה הלקוח פועל אקטיבית ויוזם את קבלת האשראי, מתקשר בהסכם ונחשף מראש לתנאי הלוואה כגון גובה הריבית והיקף ההחזר.

בחלק זה נציג כיצד המודל הרגולטורי בישראל תומך ב"הסכמה שבשתיקה" וכיצד באיחוד האירופי ובמדינות מובילות בו מתמודדים עם מנגנון זה.

א. **אסדרת משיכת יתר בישראל**

המודל הרגולטורי של בנק ישראל תומך בשימוש הנרחב והיקר של הציבור במשיכת יתר באמצעות שימור מנגנון הסכמה שבשתיקה:

· **הסכמה שבשתיקה ללא יידוע ללקוח:** בישראל, אין דרישה מהבנקים ומנותני האשראי ליידע את הלקוח באופן אקטיבי לפני שהוא נכנס למשיכת יתר, **גובה הריבית, סכום הריבית ששולם בפועל וכאחוז תשלום ריבית מכלל הקרן** (לדוגמא חוב של 2,000 ש"ח שהריבית עליו עלתה 200 ש"ח, הוא 10% מתשלום הקרן רק עבור תשלום הריבית ובלי שהחייב פעל להחזר החוב). חובת הגילוי משנת 2024 דורשת רק סיכום כללי של כלל הריביות והעמלות של החובות ללקוח לבנק בסוף החודש.³⁴ אך פעולה זו קורית באופן רטרו-אקטיבי כשללקוח אין כבר מה לעשות. בנוסף, אין יידוע לגבי משיכות יתר בנפרד. כך, הלקוח רואה סכום כולל על עמלות של מוצרים כמו דמי כרטיס אשראי יחד עם ריביות

משיכת היתר, כאשר דווקא לגבי משיכות יתר, יש ללקוח יכולת להתייעל והוא לא חייב להיכנס למשיכת יתר. יידוע רטרו-אקטיבי כללי ולא יידוע מקדמי רק לנושא משיכת יתר עדיין שומר על הסכמה בשתיקה.¹³ למעשה, מדובר במנגנון המרחיב את ברירת המחדל של כניסה לחוב, מבלי שהלקוח נדרש לקבל החלטה אקטיבית ומבלי שהוא מקבל בהכרח תמונה ברורה של ההשלכות הכלכליות של החלטה זו.

דיווח רטרו-אקטיבי של הבנק ללקוח בסוף החודש לגבי עמלות וריביות ללא ציון עמלות משיכת יתר

· **הסכמה שבשתיקה לגבי גובה הריבית על משיכת יתר:** חוק אשראי הוגן קובע תקרה לשיעור העלות המרבית של הריבית שהבנק יכול לגבות על משיכת היתר (הנגזרת מריבית בנק ישראל) אך אינו מתייחס למדרגות הריבית הנגזרת מסיכון הלקוח והיקף החובות שלו. מרבית הלקוחות בישראל חותמים על מסגרת אשראי בעת שהם חותמים על מסמכי פתיחת החשבון ולרוב לא מבינים כלל שבעת הם חתמו על מסגרת אשראי. לכן, הם אינם מבינים שהיקף החובות שלהם משפיע על גובה הריבית שהם ישלמו על משיכת היתר. כך עבור אותו חייב, משיכת יתר של 4,000 ש"ח או 16,000 ש"ח יכולה להוביל לקפיצה מריבית של 9% לריבית של 12%. מדרגות הריבית סמויות ונתונות לשיקול דעתו של הבנק. הלקוח לא יודע שהריבית על משיכת היתר שלו משתנה בהתאם לחוב ולא ניתן לכך את הסכמתו. מדרגות הריבית הסמויות נעות ביחס להערכת הסיכון של הבנק עבור כל לקוח בנפרד ומקשות גם עבור לקוחות בעלי אוריינות פיננסית להבין בפשטות את חישוב הריבית. כך, בדוגמה שבתרשים, הריבית שלקוח אורייני היא צופה לשלם תעמוד על כ-612 ₪, בעוד שבפועל, בשל מדרגות הריבית השונות, הריבית בפועל תעמוד על כ-704 ₪ - הפרש של כ-15% בעלויות.

· **הסכמה שבשתיקה לגבי פריצות מסגרת:** על אף שהוראות בנק ישראל מחייבות לכאורה ליידע את הלקוח כשהוא פורץ את מסגרת האשראי שלו. כלומר, מעמיק את השהות במשיכת יתר מעבר למה שהבנק נתן לו. אך הוראות בנק ישראל מאפשרות להעמיד מסגרת באופן חד צדדי וליידע את הלקוח רק לאחריו על העמדת המסגרת. כלומר, הבנק יכול להרחיב ללקוח את מסגרת האשראי ואת החוב ללא יידוע מוקדם וללא שתהיה לו בחירה בנושא.

· **הסכמה שבשתיקה לגבי זמן השהות במשיכת יתר:** בנק ישראל אינו מחייב את הבנקים לזהות ולאפיין לקוחות הנמצאים באופן קבוע או ממושך במשיכת יתר, ולהתריע בפניהם על דפוס זה. בהיעדר מנגנון כזה, לקוחות עלולים שלא להיות מודעים לכך שמשיכת היתר הפכה מכלי אשראי שנועד לגשר על פער זמני בתזרים לחוב מתמשך, ולכך שהיכולת שלהם להיחלץ ממנה הולכת ומצטמצמת.

לסיכום, בנק ישראל מעודד את מנגנון הסכמה בשתיקה באמצעות יידוע לקוח באופן רטרו-אקטיבי וחלקי, אי פיקוח על תמחור הריבית במשיכת יתר, אי פיקוח על העמדת מסגרת באופן חד צדדי ואי פיקוח על זמן השהות במשיכת יתר.

ב. אסדרת משיכת יתר באיחוד האירופי

מנגנון משיכת היתר וברירת המחדל המאפשרת ללקוח להיכנס לחוב ללא פעולה אקטיבית מצידו, מעוררים בשנים האחרונות חשש וקריאה לפעולה בקרב רגולטורים פיננסיים בעולם. החשש נובע, בין היתר, מכך שמשיכת יתר עלולה להפוך מאמצעי שנועד לגשר על פער תזרימי קצר-טווח למקור אשראי ארוך טווח קבוע ויקר, מבלי שהלקוח מקבל החלטה מפורשת להשתמש בה או מודע במידה מספקת לעלות הכרוכה בכך. בשנים האחרונות יש שינויי רגולציה במדינות מפותחות, המתמקדת בארבעה כיוונים מרכזיים: הגברת יידוע הלקוח, פישוט והסדרת התמחור על החוב, הגבלה על פריצת מסגרת והתמודדות עם שימוש חוזר או ממושך במשיכת יתר. נציג שלושה מודלים מרכזיים: בריטניה, צרפת וחקיקת האיחוד האירופי.

i. בריטניה

ה-Financial Conduct Authority (FCA) ביצע בשנים 2018–2019 בחינה מקיפה של שוק משיכת היתר, שהתבססה, בין היתר, על נתוני עסקאות ברמת החשבון משש קבוצות בנקאיות.¹⁵ הבחינה העלתה כי חלק משמעותי מהכנסות הבנקים ממשיכת יתר הגיע מלקוחות שהשתמשו באשראי יקר לאורך זמן, ובמיוחד מאוכלוסיות במצוקה כלכלית. בשנת 2017 הסתכמו הכנסות הבנקים ממשיכת יתר ב-2.4 מיליארד ליש"ט, כאשר חלק ניכר נבע ממשיכת יתר לא־מאושרת (פריצת מסגרת). ה-FCA קבע כי משיכת יתר אינה מתאימה ככלל לשימוש ארוך-טווח, משום שהיא כלי המייצר נטל גבוה עבור משקי הבית. בהתאם, הרפורמה שהתפתחה החל מ-2019 התמקדה בשלושה היבטים: יידוע אקטיבי של הלקוח, שינוי מבנה תמחור הריבית על החוב (בתוך ומחוץ למסגרת) וזיהוי לקוחות המשתמשים במשיכת יתר באופן חוזר או ממושך.

יידוע הלקוח

החל משנת 2019 הבנקים מחויבים לרשום את לקוחותיהם באופן אוטומטי לשירות התראות על שימוש במשיכת יתר, כאשר הלקוח רשאי לבחור שלא לקבלן. ההתראות ניתנות בעת כניסה למשיכת יתר, בכניסה למשיכת יתר לא־מאושרת (פריצת מסגרת) ובמקרים שבהם חיוב נדחה בשל היעדר כיסוי. נקבעו גם לוחות זמנים למתן ההתראות, כך שהלקוח יוכל לפעול לפני שהחוב נוצר או גדל. לצד ההתראות, הבנק נדרש להעמיד לרשות הלקוח מחשבון המציג את עלות משיכת היתר בהתאם לסכום ולמשך הזמן שהלקוח בוחר, וכן כלי המאפשר ללקוח לבדוק מראש לאיזו מסגרת אשראי הוא צפוי להיות זכאי. בכך הרגולציה אינה מסתפקת בגילוי מידע, אלא מנסה להפוך אותו לזמין ושימושי בזמן קבלת ההחלטה.

הסדרת תמחור משיכת יתר

ה־FCA חייב את הבנקים לתמחר משיכת יתר בשיעור ריבית שנתי יחיד ואחיד, ובכך למנוע קיומן של מדרגות ריבית שונות בתוך המסגרת. בנוסף, נאסר לגבות בגין משיכת יתר לא־מאושרת שיעור העולה על השיעור הנגבה בתוך המסגרת. כך בוטל במידה רבה מבנה התמחור המורכב שהיה נהוג קודם לכן, שכלל שילוב של ריביות ועמלות שונות, והלקוח יכול להשוות את עלות האשראי באופן פשוט יותר.

פריצות מסגרת

לפני הרפורמה, הבנקים גבו עמלות וריביות גבוהות במיוחד מלקוחות שפרצו את מסגרת האשראי. הרפורמה טיפלה בפריצת מסגרת בכך שיצרה חובת דיווח ללקוח על פריצת מסגרת, כמו גם, המעבר לריבית אחידה ביטל את התמריץ למלווים לכך שהלקוח יגיע לפריצת מסגרת, כי אסור גם כך לגבות ממנו יותר עבור הפריצה.

פיקוח על שהות ממושכת במשיכת יתר

ה־FCA קבע מנגנון לזיהוי לקוחות המשתמשים במשיכת יתר באופן חוזר. לקוח שהיה במשיכת יתר בכל אחד מ־12 החודשים האחרונים מוגדר כמשתמש חוזר. הבנק נדרש לזהות לקוחות המציגים דפוסי שימוש בעייתיים, ובמקרים של סימני מצוקה לפנות אליהם, לברר את הסיבות לשימוש ולהציג חלופות, לרבות אפשרות להמיר את משיכת היתר בהלוואה בתנאים טובים יותר.

תוצאות הרפורמה

לרפורמה היו השפעות משמעותיות. על אף שהבנקים העלו את מחירי הריבית השנתית האחידה שהם יכלו לגבות, היידוע ללקוח, מנגנון הריבית האחיד וללא עמלות פריצת מסגרת, הביא להערכת ה־FCA, לירידה בעלות האשראי ששילמו הלקוחות בשנת 2021. במקביל, מספר הלקוחות שהיו במשיכת יתר בכל חודש במהלך השנה ירד מכ־7.2 מיליון בשנת 2017 לכ־5.2 מיליון בשנת 2021, דהיינו – ירידה של כ-38% בתוך ארבע שנים בלבד, ובכך היקף האשראי שנתי באמצעות כלי זה ירד. סך הירידה בעלות האשראי ללקוחות נאמד בכמיליארד ליש"ט, כאשר חלק משמעותי מזה הגיע ללקוחות שהתגוררו באזורים המאופיינים ברמות המצוקה הגבוהות ביותר.

ii. צרפת

המודל הצרפתי מתמודד עם משיכת היתר בדרך אחרת, כאשר הוא מגדיר אותה כמוצר לטווח קצר בלבד, וככל שהיא מתארכת היא חדלה להיות פעולה במסגרת החשבון והופכת להלוואה לכל דבר.

החוק הצרפתי מגדיר את משך הזמן כמאפיין המרכזי הקובע את אופי האשראי. משיכת יתר הניתנת לפירעון בתוך חודש אינה נחשבת לאשראי צרכני,¹⁶ משיכה של בין חודש לשלושה חודשים כפופה להוראות חלקיות; ומשיכת יתר לתקופה העולה על שלושה חודשים כפופה לכללי האשראי הצרכני.¹⁷ כלומר, משיכת יתר נתפסת מטבעה ככלי קצר-טווח. ככל שהחוב מתמשך, הוא אינו יכול להישאר לאורך זמן במעמד של "מינוס" רגיל בחשבון, אלא עובר למסגרת רגולטורית של אשראי צרכני. בהיבט הידוע, ככל שהחוב מתמשך, הבנק נדרש ליידע את הלקוח ללא דיחוי במקרה של חריגה משמעותית כגון פריצת מסגרת, לרבות סכום החריגה, שיעור הריבית והחייבים הנוספים. בנוסף, שינוי בריבית מחייב יידוע מראש, ודף החשבון חייב להציג את הריבית והחייבים שנגבו בפועל.¹⁸ המודל יוצר שכבת הגנה ייעודית ללקוחות במצוקה כלכלית שאותם הבנק נדרש לזהות באופן יזום, כולל מגבלות על החייבים שניתן לגבות מהם.

הכלל המרכזי במודל הצרפתי הוא שכשחוב נמשך מעבר לשלושה חודשים חובה על הבנק להציע ללקוח סוג אחר של אשראי.²⁰ בכך נוצרת ברירת מחדל הפוכה מזו שמאפיינת את משיכת היתר. במקום לאפשר לחוב להמשיך ולהתגלגל בחשבון בהסכמה שבשתיקת הלקוח, הבנק נדרש להפוך אותו לאשראי מוסדר, עם תנאים פורמליים ולוח סילוקין. **הסנקציה על אי עמידה בכללים אלה מובילה לכך שהבנק עלול לאבד את הזכות לגבות את החוב מהלקוח.**²¹

לסיכום, משיכת יתר בצרפת נועדה לגשר על פער זמני בתזרים. כאשר החוב אינו הופך לאירוע זמני, החובה על הבנק להסדיר את משיכת היתר להלוואה. בנוסף, התמריץ של הבנק להשאיר לקוחות במשיכת יתר לאורך זמן הוא נמוך לנוכח הסנקציות שיטילו עליהם בכך שיאבדו את ההכנסה מגביית ריבית על החוב.

iii. חקיקת האיחוד האירופי

הדירקטיבה החדשה לאשראי צרכני של האיחוד האירופי, שאומצה באוקטובר 2023 ותיכנס לתוקף ב־20 בנובמבר 2026, מחזקת אף היא את ההגנה על צרכנים המשתמשים במשיכת יתר.²² נקודת המוצא של הדירקטיבה היא התייחסות מפורשת לבעיית "ההסכמה שבשתיקה". הדירקטיבה קובעת כי הסכמה לקבלת אשראי צריכה להתבטא בפעולה חיובית, ברורה ומודעת, וכי **שתיקה, חוסר מעש או ברירת מחדל אינם מהווים הסכמה** ולכן אסור לקבוע אשראי באופן חד צדדי. אי העמדת אשראי באופן חד צדדי מונעת פריצת מסגרת בלי יידוע ללקוח.²⁵

הדירקטיבה מחזקת את חובות היידוע. כאשר הלקוח עומד להיכנס למשיכת יתר, או שיש חריגה הנמשכת יותר מחודש, על המלווה ליידע את הלקוח ללא דיחוי בדבר סכום החריגה, הריבית והחייבים החלים.²⁶

בתחום התמחור, הדירקטיבה מחייבת את המדינות החברות לנקוט אמצעים שימנעו גביית ריביות ועלויות אשראי גבוהות.²⁷ הדירקטיבה גם אוסרת על העמדת אשראי שלא התבקש, ובפרט על הגדלה חד-צדדית של מסגרת משיכת היתר או החריגה.²⁸ יתרה מכך, כל פרסומת לאשראי חייבת לכלול אזהרה בולטת בנוסח "זהירות! ללוות כסף - עולה כסף", לצד איסור על פרסום הרומז שהאשראי משפר את מצבו הכלכלי של הלקוח או מהווה פתרון למצוקה כלכלית ("להפוך את המינוס לפלוס").²⁹

גם בתחום השימוש הממושך במשיכת יתר הדירקטיבה מחזקת את אחריות המלווים - הם נדרשים לזהות לקוחות המצויים בקשיים כלכליים ולנקוט צעדים להתמודדות מוקדמת עם החוב, לרבות הפניה לייעוץ חוב ואפשרויות להקלה בהחזר בתנאים מסוימים.

לסיכום, השינויים בחקיקה של האיחוד האירופי מדגישים את העובדה שמנגנון הסכמה בשתיקה הוא מנגנון שזוכה להגדרה חדשה והתייחסות שונה משהיה נהוג עד כה. הרגולציה החדשה דואגת ליידע את הלקוח בכניסה למשיכת יתר, בריבית ובהשלכותיה על היכולת לסגור חוב.

iv. סיכום מודל הסכמה בשתיקה: ישראל בהשוואה בין לאומית.

היבט	ישראל	בריטניה	צרפת	חקיקת האיחוד
יידוע ללקוח	קיים באופן רטרואקטיבי ולא מוגדר כמשיכת יתר	יידוע מקדים לגבי משיכת יתר	יידוע לגבי הריבית המשולמת במשיכת יתר	חובת יידוע
תמחור ריבית	מדרגות ריבית סמויות	ריבית שנתית ואחידה	מעבר אחרי שלושה חודשים למסלול זול יותר	חקיקת אמצעים שימנעו גביית ריבית ועלויות אשראי גבוהות.
פריצת מסגרת	העמדה חד צדדית של אשראי ויידוע הלקוח לאחר מעשה	חובת יידוע לגבי פריצה ואיסור על גביית ריבית אחרת	יידוע לגבי פריצת מסגרת ואי ארוכה במשיכת יתר	איסור על העמדה חד צדדית של אשראי
שהות ממושכת	אין פיקוח למרות היקף הבעיה	יש פיקוח	יש פיקוח	נדרש פיקוח

הרגולטורים הפיננסיים באיחוד האירופי מכירים בבעיה המוכרת גם בישראל: משיכת יתר היא אשראי יקר שקל מאוד לצרוך, ולכן עלולה להפוך מפתרון קצר־טווח לחוב מתמשך – מבלי שהלקוח קיבל החלטה אקטיבית לקחת הלוואה.

בבריטניה הדגש הוא על יידוע אקטיבי של הלקוח, פישוט התמחור וזיהוי לקוחות השוהים במשיכת יתר באופן חוזר. בצרפת נקבע כי משיכת יתר היא מטבעה כלי קצר־טווח, וכאשר היא נמשכת יותר משלושה חודשים יש להפוך אותה להלוואה מוסדרת. באיחוד האירופי מתגבשת מסגרת רחבה יותר, המחזקת את דרישות ההסכמה האקטיבית, חובות היידוע וההגנה מפני הגדלה חד־צדדית של האשראי.

בישראל, לעומת זאת, חסרים מנגנונים דומים: אין יידוע לפני כניסה למשיכת יתר, אין יידוע על גובה הריבית והמחיר ששולם רק על משיכת היתר. אין פיקוח על תמחור הריבית כך שיהיה אחיד וזהה ללא מדרגות ריבית סמויות. אין פיקוח על פריצות מסגרת והגדלת החוב מצד הבנק באופן חד צדדי, אין פיקוח על שהות ממושכת וכרונית במשיכת יתר שתמנע מאנשים להישאר בו שנים ארוכות.

הפער בין ישראל לאירופה אינו מסתכם רק בגובה הריבית או בהיקף השימוש במשיכת יתר, אלא נובע גם מפער עמוק יותר בגישה הרגולטורית עצמה. בעוד שהמגמה בעולם המפותח היא להפוך את משיכת היתר להחלטת אשראי מודעת, מוגבלת בזמן ומפוקחת יותר, בישראל היא עדיין מתפקדת במידה רבה כבכירת מחדל של ניהול החשבון. כך, מה שנועד להיות פתרון אשראי קצר־טווח עלול להפוך לחוב מתמשך ויקר - כזה שניתן לשקוע בו במשך שנים, מבלי שהלקוח נדרש לעצור, לקבל החלטה אקטיבית ולהבין את מלוא המשמעות הכלכלית של החוב.

7. המלצות

מוצע לשנות את ברירות המחדל הקיימות במשיכת יתר, במטרה להפוך את הכניסה לחוב ולהמשך השיייה בו להחלטות אשראי מודעות. השינוי יתמקד בשלושה היבטים: יידוע אקטיבי של הלקוח, פיקוח על תמחור האשראי ומניעת שהות ממושכת במשיכת יתר.

א. יידוע אקטיבי של הלקוח:

1. **התראה לפני כניסה למשיכת יתר** - הבנק יידרש ליידע את הלקוח בכל האמצעים (sms, ווטסאפ, נוטיפיקציה) כאשר יתרת החשבון מתקרבת לאפס, למשל כאשר נותרו בחשבון 100 ₪ (על פי נתוני בנק ישראל 60% מגובה עסקאות החיובים באשראי הן עד סכום של 100 ש"ח).

2. **התראה בעת כניסה למשיכת יתר** - בעת ביצוע עסקה שתכניס את הלקוח למשיכת יתר, תישלח אליו התראה המבהירה כי החשבון נכנס למשיכת יתר. ההודעה תכלול את גובה הריבית שתשולם על משיכת היתר.

3. **הנגשת מידע בזמן אמת** - בכל כניסה לאפליקציה או לאתר הבנק, יוצג ללקוח באופן בולט כי הוא נמצא במשיכת יתר. לצד זאת, יוצג מחשבון שיחשב עבורו את עלות האשראי, לרבות סכום הריבית הצפוי בהתאם לגובה החוב ולמשך השיייה בו.

4. **דיווח חודשי על עלות משיכת היתר** - אחת לחודש יקבל הלקוח הודעה באמצעות ווטסאפ, מסרון או יישומון הבנק, שתציג את גובה משיכת היתר, את שיעור הריבית ששולמה על משיכת היתר ואת סכום הריבית ששולם בפועל במהלך החודש.

ב. הסדרת תמחור משיכת היתר:

5. **פישוט והגבלת מנגנון הריבית** - תיקון סעיף 5 לחוק אשראי הוגן, כך שהריבית על משיכת יתר תהיה בעלת שיעור ריבית שנתי אחיד, ללא מדרגות ריבית סמויות המשתנות בהתאם לעומק החוב. מטרת השינוי היא לאפשר ללקוח להבין מראש את מחיר האשראי ולמנוע מצב שבו העמקת החוב מביאה לעלייה בלתי שקופה בעלות האשראי.

ג. הסדרת פריצות מסגרת:

6. **איסור על העמדה חד צדדית של אשראי ללא ידוע הלקוח** - תיקון הוראת ניהול בנקאי תקין 325 של בנק ישראל כך שהבנק לא יוכל להעמיד מסגרת באופן חד צדדי וללא יידוע הלקוח מראש על השלכותיה.

7. **התראה לפני חריגה ממסגרת האשראי** - הבנק יידרש ליידע את הלקוח כאשר יתרת החשבון מתקרבת למסגרת האשראי, למשל כאשר נותרו 300 ש"ח עד למיצוי המסגרת.

8. **התראה בעת חריגה מהמסגרת** - עם חריגה ממסגרת האשראי, יקבל הלקוח הודעה ברורה בדבר החריגה והשלכותיה. ההודעה תכלול, בין היתר, את המשמעות האפשרית של החריגה מבחינת נתוני האשראי ודירוג האשראי של הלקוח, וכן מידע על משך השהייה הממוצע במשיכת יתר בקרב לקוחות הבנק שחרגו מהמסגרת.

ד. צמצום שהות ממושכת במשיכת יתר:

9. **חובת איתור והתערבות** - תיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מס' 325, כך שהבנקים יחויבו לאתר לקוחות השוהים במשיכת יתר במשך תקופה ממושכת, למשל עשרה חודשים ומעלה. ללקוחות אלה יוצעו חלופות מתאימות, ובהן מעבר להלוואה או למסגרת אשראי צרכנית בתנאים זולים יותר וכן, במקרים המתאימים, הפניה לייעוץ חוב אובייקטיבי (לא מטעם הבנק) ולתכניות שיקום כלכלי. בנוסף, הבנקים יחויבו לדווח באופן שוטף לרגולטור על היקף הלקוחות השוהים במשיכת יתר לאורך זמן ועל הצעדים שננקטו בעניינם.

10. **שקיפות ודיווח ציבורי** - בנק ישראל יפרסם בדוח השנתי שלו נתונים על היקף השימוש הממושך במשיכת יתר, ובכלל זה מספר הלקוחות השוהים במשיכת יתר לאורך זמן, משך השהייה והיקף החוב, וכן את הפעולות שננקטו הבנקים ביחס ללקוחות אלה.

11. **בחינת מעבר אוטומטי לחלופת אשראי** - בנק ישראל יבחן ויפרסם דוח בנושא השהייה הממושכת במשיכת יתר, לרבות בחינה של מנגנון ברירת מחדל שלפיו לאחר תקופה מוגדרת של שהייה במשיכת יתר יידרש הבנק להציע ללקוח חלופת אשראי מתאימה וזולה יותר, כגון הלוואה בפריסה קבועה. בחינה זו תתייחס גם לניסיון שנצבר במדינות אחרות ולשאלה האם נכון לאמץ בישראל מנגנון המחייב מעבר מחוב עו"ש מתמשך למוצר אשראי מוסדר.

רשימת מקורות והערות

1. נציין כי חריגה ממסגרת האשראי אינה מעידה בהכרח על קיומו של חוב. היא עשויה להתרחש גם כאשר קיימת למשק הבית יתרת נזילות מספקת בחשבון, אך נדרשת משיכה בסכום העולה על המסגרת המאושרת. לדוגמה, משק בית שמסגרת האשראי שלו עומדת על 15,000 ש"ח עשוי להידרש למשך 20,000 ש"ח לצורך תשלום לספקים במסגרת מעבר דירה, אף שבחשבון קיימים הכספים הנדרשים. במקרים כאלה הבנק עשוי לאשר חריגה נקודתית ממסגרת האשראי. מצבים אלה אינם נכללים בניתוח המוצג בחלק זה.
2. Shaw, J. (2025). Sending out an SMS: automatic enrollment & „Grubb, M. D., Kelly, D., Nieboer, J., Osborne, M. 2 experiments for overdraft alerts. The Journal of Finance, 80(1), 467-514.
3. Directive (EU) 2023/2225 of the European Parliament and of the Council of 18 October 2023 on credit agreements for consumers and repealing Directive 2008/48/EC, OJ L, 2023/2225, 30.10.2023, recital 49.
4. Srinivasan, K. (2018). Analyzing bank overdraft fees with big data. Marketing Science, & „Liu, X., Montgomery, A. 4. 37(6), 855-882.
5. הנתונים בתרשים מתייחסים לחודש יוני בכל אחת מהשנים 2023 עד 2026.
6. משיכת יתר (אוברדרפט) בישראל ובמדינות אירופה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, אוקטובר 2023.
7. European Commission, Documents, The over-indebtedness of European households: Updated mapping of the situation, nature and causes, effects and initiatives for alleviating its impact, December 2013.
8. EU Parliament, Consumer protection in the context of overdraft facilities and overrunning, September 2022, p. 22.
9. נציין כי שיעור האשראי במשיכת יתר ובאשראי מתגלגל ביחס לתמ"ג בלוקסמבורג עומד על 4.2% - הגבוה ביותר בגוש האירו. עם זאת, יש לפרש נתון זה בזהירות, שכן לוקסמבורג היא מרכז פיננסי משמעותי ומעסיקה עובדים רבים ממדינות שכנות שאינם נחשבים לתושביה. חלקם מנהלים חשבונות ומחזיקים אשראי דרך מוסדות לוקסמבורגיים, ולכן הנתון עשוי לנפח את יחס האשראי למשקי הבית לתמ"ג. בשל חריגות, לוקסמבורג הושמטה מהתרשים, אך נכללה בחישוב ממוצע גוש האירו.
10. לפי דו"ח מרכז המחקר והמידע בשנת 2022 השיעור האשראי שניתן למשיכת יתר ולאשראי מתגלגל עמד על 0.6%.
11. נכון לאוגוסט 2026, ריבית בנק ישראל עומדת על 3.5% וריבית הפיקדונות של הבנק המרכזי האירופי על 2.25% - פער של 1.25 נקודות אחוז בלבד.
12. לפי נתוני בנק ישראל, נכון לדצמבר 2022 כ-2.03 מיליון מהחשבונות הפרטיים ניצלו את מסגרת האשראי בעו"ש.
13. חוק אשראי הוגן מסדיר את הריבית על משיכת יתר רק באמצעות תקרה עליונה (סעיף 5), ואינו מחייב גילוי מראש של שיעור הריבית שיחול בפועל. במקביל, כללי הבנקאות (גילוי נאות ומסירת מסמכים) מחייבים את הבנק לציין את שיעור הריבית רק בדיעבד, בדף חשבון העו"ש התקופתי, ולא בעת הכניסה למינוס עצמה. כתוצאה משילוב שני המנגנונים, הצרכן אינו יודע מראש כמה ישלם על הריבית במשיכת יתר.
14. סעיף 5, חוק אשראי הוגן (התשנ"ג)-1993.
15. Financial Conduct Authority. (2018). High-cost credit review: Overdrafts (Consultation Paper CP18/13).
16. סעיף 4(4)³¹² לחוק הצרכנות הצרפתי: משיכת יתר הניתנת לפירעון בתוך חודש אינה נחשבת כלל לאשראי צרכני.

17. סעיף 312-84 לחוק הצרכנות: על משיכת יתר לתקופה של בין חודש לשלושה חודשים חלות הוראות חלקיות בלבד; כאשר חוזה האשראי קובע מועד פירעון העולה על שלושה חודשים, חלות עליו כל הוראות פרק האשראי הצרכני במלואן.
18. סעיף 312-92 לחוק הצרכנות: בחריגה משמעותית על הבנק ליידע את הלקוח ללא דיחוי בדבר סכום החריגה, שיעור הריבית וכל חיוב או ריבית נוספים. דף החשבון חייב לציין את שיעור הריבית שהופעל ואת מלוא החיובים שנגבו מאז דף החשבון הקודם, ועל הבנק ליידע את הלקוח מראש על כל שינוי בשיעור הריבית.
19. סעיף 312-3 לחוק המוניטרי והפיננסי והתקנות מכוחו קובעים את קריטריוני הזיהוי: רישום ממושך במרשם תקלות התשלום של בנק צרפת, הכרזה על תיק חדלות פירעון כקביל, או שילוב של היקף ההכנסות הנכנסות לחשבון עם ריבוי אירועי תשלום חוזרים. הזיהוי נעשה על ידי הבנק ביוזמתו ואינו מותנה בפניית הלקוח.
20. סעיף 312-9 לחוק הצרכנות: כאשר החריגה נמשכת מעבר לשלושה חודשים, על המלווה להציע ללקוח ללא דיחוי סוג אחר של עסקת אשראי, בתנאים הקבועים בפרק האשראי הצרכני.
21. פסיקת בית המשפט לעניינים אזרחיים בצרפת (cassation de Cour) קבעה כי בנק המניח למשיכת יתר להתקיים באופן ממושך ותכופ רואים אותו כמי שהעניק משיכת יתר מכללא, על כל חובות הצורה הנלוות; אי עמידה בהן עלולה להביא לשלילת זכות הבנק לריבית החוזית.
22. הדירקטיבה האירופית לאשראי צרכני משנת 2008, שאומצה על ידי הפרלמנט האירופי והמועצה ב־18 באוקטובר 2023, מבטלת ומחליפה את הדירקטיבה משנת 2008. היא פורסמה בכתב העת הרשמי של האיחוד האירופי ב־30 באוקטובר 2023. על המדינות החברות היה להשלים את הטמעתה בחקיקה הלאומית עד 20 בנובמבר 2025.
23. סעיף 2(1) לדירקטיבה: ככלל היא אינה חלה על חוזי אשראי הקיימים ביום 20 בנובמבר 2026; ואולם סעיפים 23 ו־24, המשפט השני של סעיף 25(1), סעיף 25(2) וסעיפים 28 ו־39 יחולו על כל חוזי האשראי הפתוחים הקיימים באותו מועד.
24. סעיף 3(19) לדירקטיבה. להשוואה, סעיף 3(18) מגדיר מסגרת מינוס (facility overdraft) כהסכם אשראי מפורש שבו המלווה מעמיד לרשות הצרכן כספים העולים על היתרה הנוכחית בחשבון. ההבחנה בין השניים היא בין הסכמה מפורשת להסכמה שבשתיקה.
25. פסקה 49 למבוא הדירקטיבה: לא ניתן להסיק את הסכמת הצרכן לכריתת הסכם אשראי או לרכישת שירותים נלווים; כל הסכמה כאמור חייבת להיות פעולה חיונית ברורה המבטאת הבעת רצון חופשית, ספציפית, מודעת וחד משמעית, ובהקשר זה שתיקה, חוסר מעש או ברירת מחדל כגון תיבות המסומנות מראש לא ייחשבו כהסכמה.
26. סעיף 25(2), רישא: בקרות חריגה משמעותית הנמשכת מעל חודש, יידע המלווה את הצרכן ללא דיחוי בדבר החריגה, סכומה, שיעור הריבית וכל קנס, חיוב או ריבית פיגורים החלים.
27. סעיף 31 לדירקטיבה. פסקה 73 למבוא מבהירה כי קביעת תקרות על שיעורי ריבית, על שיעור העלות השנתי או על העלות הכוללת היא נוהג מקובל במספר מדינות חברות, כי מערכות תקרה כאלה הוכיחו את עצמן כמועילות בהגנה על צרכנים, וכי יש להבטיח קיומם של אמצעים נאותים, כגון תקרות או שיעורי נשך.
28. פסקה 51 למבוא והוראות פרק III לדירקטיבה: יש לאסור על הענקת אשראי שלא נתבקשה, לרבות משלוח כרטיסי אשראי מאושרים מראש שלא התבקשו, הכנסה חד צדדית של מסגרת מינוס או חריגה חדשה, והגדלה חד צדדית של תקרת המינוס, החריגה או כרטיס האשראי של הצרכן.
29. סעיף 8(1) לדירקטיבה מחייב כל פרסומת לאשראי לכלול אזהרה ברורה ובולטת בנוסח "זהירות! לוויית כסף עולה כסף" או בנוסח שווה ערך. סעיף 8(7) אוסר על פרסום המעודד צרכנים לבקש אשראי בטענה שישפר את מצבם הכלכלי, על פרסום המציין כי הסכמי אשראי קיימים או רישום במאגרי אשראי משפיעים מעט או כלל לא על בחינת הבקשה, ועל פרסום הרומז כי אשראי מגדיל את המשאבים הכספיים, מהווה תחליף לחיסכון או מסוגל להעלות את רמת החיים.

30. בנק ישראל, [הוראת ניהול בנקאי תקין 325, סעיף 3\(ג\)](#), המתיר לתאגיד בנקאי להעמיד ללקוח מסגרת אשראי באופן חד צדדי, לרבות באופן רטרואקטיבי.
31. בנק ישראל, לוח י, 6- דוח רבעוני על ברטיסי חיוב – סליקה, לפי התפלגות מספר עסקות שבוצעו.
32. Olafsson, A., & Pagel, M. (2018). The liquid hand-to-mouth: Evidence from personal finance management software. *The Review of Financial Studies*, 31(11), 4398-4446.
33. בנק ישראל – מערכת נתוני אשראי, דיווח לוועדת הכלכלה 2025. בנק ישראל, דיווח לוועדת הכלכלה בהתאם לסעיף 113 לחוק נתוני י אשראי, התשע"ו 2016.
34. סעיף 5, א לנושא ריביות ועמלות. סעיף 5, ד לנושא דיווח רטרו-אקטיבי. חוק הבנקאות (שירות ללקוח), תשמ"א-1981/ תיקון מס 35 לחוק.